

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการกำหนดนโยบายและการดำเนินนโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนอพยพ โดยเฉพาะอดีตทหารจีนคณะชาติ ตั้งแต่แรกเริ่มที่มีการยอมรับและการเปิดเสรีการค้าตั้งถิ่นฐานของชาวจีนกลุ่มนี้ ตั้งแต่ พ.ศ.2504 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้สถานการณ์ในการเข้ามาอยู่อาศัยของชาวจีนอพยพกลุ่มนี้ในประเทศไทยมีลักษณะที่แตกต่างจากผู้อพยพอื่นๆ ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นผู้พลัดถิ่นสัญชาติญวน พม่า ลาว ตลอดจนการอยู่อาศัยของชาวเขาเผ่าต่างๆ ซึ่งส่วนหนึ่งได้อยู่อาศัยบนพื้นที่ราบสูงในบริเวณเดียวกันกับที่อยู่อาศัยของชาวจีนอพยพอดีตทจช. โดยเฉพาะในดินแดนภาคเหนือของประเทศไทยในเขตจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน ทั้งนี้เป็นด้วยเหตุผลดังที่ทราบกันดีด้วยลักษณะการเข้ามาที่มีเหตุผลหรือปัจจัยที่ต่างกันเป็นประการสำคัญ อันส่งผลต่อการถือปฏิบัติของรัฐบาลที่มีต่อกลุ่มคนเหล่านี้ให้มีความแตกต่างกันไปด้วย

แต่อย่างไรก็ตามนับแต่เวลาแรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน ในส่วนของชาวจีนอพยพกลุ่มนี้ก็เป็นที่ยอมรับในทางปฏิบัติว่าทางรัฐบาลไทยและประชาชนชาวไทยถือว่ากลุ่มคนเหล่านี้เป็นประชากรของประเทศไทย ถึงแม้ว่าจะมีบางส่วนที่ยังคงรอการได้รับสัญชาติอย่างสมบูรณ์อยู่ตามเงื่อนไขที่รัฐบาลกำหนดและดำเนินการพิจารณาตามขั้นตอนต่างๆ ดังนั้นรัฐบาลจึงจำเป็นต้องมีนโยบายและการดำเนินนโยบายเพื่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อกลุ่มชาวจีนอพยพเช่นเดียวกับประชากรอื่นๆ ในประเทศ ดังได้กล่าวมาแล้วในบทข้างต้น

จากนโยบายและการดำเนินการด้านการพัฒนาย่อมมีผลกระทบต่อพัฒนาการทางด้านความเป็นอยู่ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำเนินชีวิตทางสังคมของประชากรกลุ่มนี้ ซึ่งเป็นความจำเป็นที่ทางรัฐบาลไทยต้องดำเนินไปตามครรลองในการพัฒนาประเทศเพื่อผลแห่งการพัฒนาสังคมไทยโดยองค์รวมในที่สุด ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลได้เร่งการพัฒนาภายใต้้นนโยบายการกระจายความเจริญจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาคที่เห็นอย่างชัดเจนก็คือ การดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2536 เป็นต้นมานั้น โดยกำหนดมาตรการให้สิทธิประโยชน์พิเศษซึ่งรวมพื้นที่ในเขตภาคเหนือตอนบนด้วย ซึ่งทำให้มีโครงการต่างๆ ที่ได้รับการส่งเสริมกระจายเข้ามาในเขตภาคเหนือตอนบนมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดถึงแม้จะเป็นโครงการขนาดกลางและขนาดเล็กก็ตาม โดยเน้นโครงการในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมบริการในลักษณะการบริการและอุตสาหกรรมเบา (ถือชัย จุลาสัย และคณะ, 2543 : 63) ซึ่งโครงการเหล่านี้ก็ได้ดำเนินการครอบคลุมไปในพื้นที่ที่อยู่อาศัยของชาวจีนอพยพด้วยภายใต้้นนโยบายของรัฐที่มีต่อชาวจีนอพยพอดีตทจช. ในด้านเศรษฐกิจและสังคมที่รัฐบาลได้มอบหมายความรับผิดชอบให้แก่กระทรวงกลาโหมในช่วงแรกจนในปัจจุบันได้โอนความรับผิดชอบให้แก่กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมในปัจจุบัน แต่ในทาง

การปฏิบัติแล้วก็อาจกล่าวได้ว่าทั้งสามหน่วยงานยังคงร่วมกันประสานงานและรับผิดชอบร่วมกันอยู่ ทั้งนี้เนื่องจากภาระงานกับเขตพื้นที่ที่เข้าไปดำเนินการในเขตพื้นที่ที่อยู่อาศัยของชาวจีนอพยพอดีตทงซ. ยังคงต้องมีการเกี่ยวข้องกันอยู่

ดังนั้น จะเห็นได้ว่านโยบายของรัฐโดยผ่านหน่วยงานต่างๆ ดังกล่าวจึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวจีนอพยพอดีตทงซ. ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านรายได้และสภาพความเป็นอยู่ทางด้านสาธารณูปโภค สาธารณสุข การคมนาคมและการติดต่อสื่อสารเพื่อการรับรู้ข่าวสารจากสังคมภายนอกที่มีความสะดวกมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาทางสังคมของชาวจีนอพยพซึ่งอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกลความเจริญจากชุมชนเมืองทั้งสิ้น

ผลการวิจัย

จากการวิจัยแสดงให้เห็นว่าภายใต้พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าว ย่อมมีผลกระทบตามมาโดยขึ้นอยู่กับว่าผลกระทบดังกล่าวจะก่อให้เกิดผลมากน้อยเพียงใดต่อสังคมโดยรวม ซึ่งพอจะสรุปผลกระทบที่ตามมาเป็นด้านๆ ได้ดังนี้ คือ

1. ผลกระทบของการพัฒนาที่มีต่อชาวจีนอพยพอดีตทงซ. ในด้านสังคมและวัฒนธรรม กล่าวคือ ในแง่ของผลทางด้านวัฒนธรรม และสังคม จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ได้ส่งผลกระทบต่อประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมายาวนานของชาวจีนอพยพอดีตทงซ. ซึ่งเป็นผลจากนโยบายและการดำเนินนโยบายของรัฐบาลไทยที่ต้องการให้ชาวจีนอพยพอดีตทงซ. เกิดการผสมกลมกลืนกับสังคมไทย ทั้งทางด้านการยอมรับในกฎเกณฑ์ทางสังคม วัฒนธรรม ระเบียบการเมืองการปกครองและในด้านภาษา ตลอดจนความเชื่อทางศาสนา โดยการดำเนินนโยบายดังกล่าวเพื่อเป้าหมายให้เกิดความสามัคคีและการอยู่ร่วมกันในสังคมระหว่างชาวไทยกับชาวจีนอพยพอดีตทงซ. ในฐานะที่เป็นประชากรไทย การขยายความเจริญจากเมืองที่เข้ามาในหมู่บ้านชาวจีนอพยพอดีตทงซ. ทำให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่แบบเดิมเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในกลุ่มชนรุ่นหลังที่ได้รับผลโดยตรงจากวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่มาจากตัวเมืองอันก่อให้เกิดพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น โดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมในด้านต่างๆ ที่อาจตามมาพร้อมกับการพัฒนา และในขณะที่เดียวกันชุมชนจะต้องสามารถช่วยเหลือตัวเองได้โดยที่รัฐอาจช่วยในระยะแรกแต่ในท้ายที่สุดแล้วการพัฒนาดังกล่าวจะต้องนำไปสู่การทำให้คนในชุมชนเข้มแข็งและยืนอยู่ได้ด้วยตนเอง

2. การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง กล่าวคือ การส่งเสริมให้มีการนำสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นที่มีอยู่แล้วในสังคมนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และสามารถพัฒนาสังคมที่อยู่อาศัยให้ได้ เช่น ลักษณะการรวมกลุ่มองค์กรที่มีความใกล้ชิดและมี

ลักษณะการพึ่งพาซึ่งกันและกันของชาวจีนอพยพอดีตทงซ. ซึ่งเป็นลักษณะทางวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่และเป็นสิ่งที่คือของชุมชนชาวจีนอพยพที่ควรนำเอาข้อดีจุดนี้นำมาใช้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อไป ในรูปของการรวมกลุ่มองค์กรและสมาคม พร้อมทั้งนำเอาองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่ชาวจีนอพยพ มีอยู่แต่เดิมนำมาใช้เพื่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในลักษณะการแก้ปัญหาในชุมชน อย่างเป็นองค์รวม เช่น การรวมกลุ่มอาชีพ การจัดตั้งกองทุนชุมชนในลักษณะของธนาคารชุมชน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อประโยชน์ของชุมชนอย่างถาวร และในปัจจุบัน ภายใต้การจัดการและการบริหารในรูปขององค์การบริหารส่วนตำบลหรือที่รู้จักกันดีในนามของ อบต.

นอกจากนั้นอาจมีการดำเนินการในรูปของการฟื้นฟู การอนุรักษ์ และการส่งเสริมเอกลักษณ์ ประจำถิ่น ประจำหมู่บ้าน โดยการศึกษาเพื่อค้นหาคุณค่าเอกลักษณ์ที่ควรแก่การยกย่องและสามารถ นำมาป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจของประชากรในท้องถิ่นได้ เช่น การจัดพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ ในระดับชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเช่น ที่คอยแม่สะลอง อ.แม่จัน จ.เชียงราย ก็จะมีเอกลักษณ์ของชุมชนชาวจีนอพยพอดีตทงซ. ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของชุมชน ในแง่ของบุคคลไม่ว่าจะเป็นผู้นำของชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนอพยพอดีตทงซ. กับ ประเทศไทย ส่วนที่บ้านถ้ำจ๊อบ อ.ไชยปราการ จ.เชียงใหม่ ก็จะมีสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามา อยู่อาศัยของกลุ่มชาวจีนอพยพอดีตทงซ. ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของค่ายทหารในสมัยแรกเริ่มที่เข้ามา อยู่อาศัย และที่เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์ ก็จะมีอนุสรณ์สถานที่ชาวจีนอพยพอดีตทงซ. ได้ร่วมมือกับฝ่าย ทหารของไทยเพื่อปราบปรามกลุ่มผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์จนส่วนหนึ่งต้องเสียชีวิตจากการต่อสู้ ในครั้งนั้น

โดยสิ่งต่างๆ ดังกล่าว ก็คือข้อเท็จจริงจากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ส่วนหนึ่งของชาติ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับในแง่การเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ชนรุ่นหลังต่อๆ มา จำเป็นต้อง รับรู้และเข้าใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อันจะส่งผลต่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาวไทยกับชาวจีน อพยพในฐานะที่เป็นประชากรไทยและต้องอาศัยอยู่ภายใต้ดินแดนเดียวกัน

3. ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะสหภาพพม่า ซึ่งมีภูมิปัญหาคู่กัน ในบริเวณพื้นที่ชายแดนในเขตภาคเหนือที่ชาวจีนอพยพอดีตทงซ. อาศัยอยู่ สาเหตุสืบเนื่องมาจากการอพยพเข้ามาของชนกลุ่มน้อยต่างๆ ที่มีปัญหากับรัฐบาลพม่า แล้วหนี การโจมตีจากรัฐบาลพม่าเข้ามาหลบซ่อนอาศัยอยู่ตามแนวชายแดนภาคเหนือของไทย อันนำมาสู่ สาเหตุแห่งความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลพม่าในที่สุด โดยทางฝ่ายพม่ามองว่าฝ่ายไทย ให้การสนับสนุนชนกลุ่มน้อยพม่าตามแนวชายแดนอย่างลับๆ เพื่อให้ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้เป็นกั้นชน ระหว่างไทยกับพม่า รวมทั้งทางพม่ายังมองว่าชนกลุ่มน้อยเหล่านี้เป็นภัยต่อความมั่นคงของ ประเทศตน จากความขัดแย้งดังกล่าว จึงมีผลให้ทางรัฐบาลไทยต้องเข้ามาควบคุมและสอดส่องดูแล หมู่บ้านชาวจีนอพยพอย่างใกล้ชิดเพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้งดังกล่าว ซึ่งจะกลายเป็นปัญหา

ระหว่างประเทศได้ จากการศึกษาพบว่าชาวจีนอพยพอดีตทงซ. ก่อนที่จะเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยนั้น ได้อาศัยอยู่ในสหภาพพม่า และในเวลาต่อมาได้มีความขัดแย้งกับทางรัฐบาลพม่า จึงทำให้มีส่วนต่อการเข้าไปสนับสนุนชนกลุ่มน้อยที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลพม่า เช่น กองกำลังกะเหรี่ยง (KNDO-Karen National Defense Organization) และกองกำลังไทยใหญ่แห่งรัฐฉาน (SUA-Shan United Army) เป็นต้น ประกอบกับการอาศัยอยู่ในพื้นที่เขตติดต่อกับบริเวณที่เป็นฐานกำลังของชนกลุ่มน้อยดังกล่าว จึงเป็นความสะดวกต่อการที่จะมีความเกี่ยวข้องกัน ในด้านอื่นๆ ด้วย

อนึ่ง ในกรณีการอพยพเข้ามาของผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าในเขตพื้นที่ชายแดนภาคเหนือของประเทศไทยนั้น ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับสังคมและความเป็นอยู่ของชาวจีนอพยพอดีตทงซ. ซึ่งอยู่อาศัยในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงกัน ดังจะเห็นได้จากความสัมพันธ์อันดีและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างชาวจีนอพยพกับกลุ่มไทยใหญ่ กลุ่มกะเหรี่ยง ตลอดจนชาวเขาเผ่าต่างๆ เช่น อาข่า มูเซอ และลีซอ เป็นต้น ทั้งนี้อาจจะเป็นผลมาจากการได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ การที่ชาวจีนอพยพอดีตทงซ. มักแต่งงานกับชาวไทยใหญ่และชาวเขาเผ่าต่างๆ โดยเฉพาะชาวจีนอพยพที่ยังไม่มีสถานภาพทางสังคมหรือยังไม่มีสัญชาติ จึงจำเป็นต้องหาช่องทางเพื่อการปรับสถานภาพของตน โดยการแต่งงานกับชาวไทยใหญ่และชาวเขาเผ่าต่างๆ ที่อยู่ใกล้ชิดกันที่มีสถานภาพเป็นพลเมืองไทยแล้ว (โปรดดูเกณฑ์การพิจารณาเรื่องสิทธิในความเป็นพลเมืองไทยในภาคผนวก ก.) ในขณะที่กลุ่มชนดังกล่าวได้พึ่งพาอาศัยชาวจีนอพยพในด้านเศรษฐกิจโดยเข้ามารับจ้างทำงานในที่ทำกินของชาวจีนอพยพอดีตทงซ.

จากลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวข้างต้น ได้ส่งผลกระทบต่อปัญหาในการควบคุมบุคคลไร้สัญชาติที่กำลังเป็นปัญหาในสังคมไทยอยู่ให้มีความยากลำบากมากขึ้น อีกทั้งปัญหาการลักลอบค้ายาเสพติดตามบริเวณชายแดนไทย-พม่า การสู้รบระหว่างชนกลุ่มน้อยต่างๆ กับรัฐบาลพม่าตามบริเวณชายแดนไทย-พม่าในเขตภาคเหนือของประเทศที่ปรากฏอยู่เป็นประจำ อันเนื่องมาจากปัญหาชนกลุ่มน้อยของพม่าที่เป็นปัญหาเรื้อรังมาโดยตลอดนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนั้นผลกระทบจากการอพยพเข้ามาในดินแดนประเทศไทยของชนกลุ่มน้อยต่างๆ ทั้งจากสหภาพพม่าและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อันสืบเนื่องมาจากความแตกต่างในด้านโอกาสทางเศรษฐกิจส่งผลให้มีกลุ่มชาติพันธุ์ของประเทศต่างๆ ที่อาศัยในแถบชายแดนภาคเหนืออพยพเข้ามายังเขตภาคเหนือตอนบน และกระจายออกไปในแหล่งที่ทำงานต่างๆ ภายในภูมิภาคส่วนอื่นๆ ของประเทศด้วย ประกอบกับในเขตภาคเหนือจะมีกลุ่มชาติพันธุ์ใด หรือ ไท ที่มีรากฐานทางภาษาและวัฒนธรรมใกล้เคียงกันเข้ามาอยู่ปะปนกับคนไทยเป็นเวลานานแล้ว ซึ่งถึงแม้ว่ากลุ่มชนเหล่านี้จะถูกแบ่งแยกโดยเขตแดนการปกครองของแต่ละประเทศ แต่กลุ่มชาติพันธุ์ใด หรือ ไท ซึ่งแตกแขนงออกเป็นกลุ่มย่อยอีกมากมาย เช่น ไทยใหญ่ และ ไทยลื้อ เป็นต้น ต่างคงถือว่าพวกเขามีวัฒนธรรมประเพณีหลายๆ อย่างร่วมกันเป็นประการสำคัญ โดยปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ใด

ที่อยู่อาศัยในเขตภาคเหนือตอนบนได้กระจายอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และ แม่ฮ่องสอน

ปัญหาการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มน้อยบนพื้นที่สูงดังกล่าวข้างต้น ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการอยู่อาศัยของชาวจีนอพยพอดีตทงซ. ในแง่ของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และทางสังคม ยังส่งผลกระทบต่อการเร่งรัดพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในเขตภาคเหนือตอนบน ซึ่งรัฐบาลจำเป็นต้องดำเนินการพัฒนาในด้านนี้อย่างเร่งด่วนเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นมาในปัจจุบัน โดยเฉพาะปัญหาในเรื่องที่ดินทำกินที่ไม่พอเพียง การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพเพื่อยกระดับฐานะและความเป็นอยู่จากภาครัฐ โดยการส่งเสริมการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจบนพื้นที่สูง

4. ภาวะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง ที่ปรากฏชัดก็คือ ปัญหาทรัพยากรป่าไม้ และแหล่งน้ำ อันเป็นทรัพยากรหลักในเขตภาคเหนือตอนบนซึ่งกำลังอยู่ในภาวะเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน โดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นป่าไม้ ซึ่งมีประมาณร้อยละ 61.8 ของพื้นที่ทั้งหมด ซึ่งถือว่ามีพื้นที่ที่เป็นป่าอยู่ในระดับที่สูง (ลือชัย จุลาสัย และคณะ, 2543:116) แต่พื้นที่ป่าของบางจังหวัดในเขตภาคเหนือ รวมทั้งจังหวัดเชียงรายด้วยก็มีพื้นที่ป่าเหลือต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดของนโยบายกรมป่าไม้ คือ ร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งหมด นอกจากนั้นความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ยังก่อให้เกิดปัญหาต่อเนื่องในด้านอื่นๆ ด้วยโดยเฉพาะเป็นปัญหาโดยตรงในเรื่องของแหล่งน้ำบนพื้นที่สูงในเขตภาคเหนือตอนบน

พัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการใช้ประโยชน์จากพื้นดินบนพื้นที่สูงให้เพิ่มความรุนแรงมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการดำเนินชีวิตและการยังชีพของชุมชนชาวจีนอพยพ ตลอดจนชุมชนดั้งเดิมของชาวเขาเผ่าต่างๆ บนพื้นที่สูง ประกอบกับการที่ชุมชนพื้นราบได้เพิ่มการบุกเบิกบริเวณพื้นที่ที่เป็นป่ามากขึ้นเพื่อการขยายพื้นที่ทำกินให้พอเพียงกับการเติบโตทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในลักษณะการผลิตในเชิงพาณิชย์ หรือเพื่อการประกอบกิจการอื่นๆ ที่นอกเหนือกิจกรรมด้านการเกษตรล้วนแล้วแต่เป็นการทำลายทรัพยากรป่าไม้ และแหล่งต้นน้ำลำธารในเขตภาคเหนือตอนบนทั้งสิ้น จากการศึกษาพบว่าภายหลังการดำเนินโครงการต่างๆ ของภาครัฐบาลและองค์กรเอกชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชาวจีนอพยพได้มีการบุกเบิกพื้นที่ทำกินเพื่อขยายพื้นที่ทางการเกษตรให้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีผลให้ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้มีแนวโน้มลดลงและเป็นอันตรายต่อแหล่งต้นน้ำลำธาร นอกจากนั้นยังพบว่าพื้นที่ทำกินยังอยู่บนภูเขาสูงที่มีความลาดชันจึงก่อให้เกิดการชะล้างและเกิดการพังทลายของผิวดิน ซึ่งมีผลให้สภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินเสื่อมลง (ชัชเวชย์ เจริญวงศ์, 2542 :74)

เมื่อมีความเสื่อมโทรมในด้านสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงดังกล่าว ย่อมส่งผลกระทบต่อชุมชนในพื้นที่ราบ โดยเฉพาะชุมชนในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำไม่ว่าจะเป็นสภาวะความแห้งแล้งอย่างรุนแรงในฤดูแล้ง และภาวะน้ำท่วมในฤดูฝน ดังที่เป็นปัญหาวิกฤตอยู่ในปัจจุบันนี้ ซึ่งทั้งภาครัฐตลอดจน

องค์กรเอกชนต่างๆ ได้ร่วมมือกันในการแก้ปัญหาดังกล่าว เพื่อให้ชุมชนชาวจีนอพยพตลอดจนกลุ่มชนต่างๆ ที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงได้เข้าใจต่อปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อจะเกิดจิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วมและเห็นความสำคัญในการร่วมมือกันในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยในปัจจุบันจะเห็นว่าได้มีองค์กรเอกชนและหน่วยงานราชการต่างๆ จำนวนมากได้เห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนจากหลายพื้นที่ในเขตภาคเหนือตอนบน เช่น โครงการรณรงค์การปลูกป่า การฟื้นฟูป่าไม้โดยธรรมชาติ การอนุรักษ์ต้นน้ำลำธารและการวางแผนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นการปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งตลอดจนการแก่งแย่งการใช้ทรัพยากรบนพื้นที่สูงซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดและการดำเนินการฟื้นฟูพื้นที่ป่าที่เสื่อมโทรมตลอดจนการรักษาความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพให้คงอยู่สืบต่อไป

ในปัจจุบันหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชนต่างๆ จึงต้องหันกลับมาทบทวนนโยบายและการดำเนินนโยบายที่เคยเป็นมาแต่เดิม ซึ่งเน้นในเรื่องการพัฒนาเพื่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแต่เพียงด้านเดียวภายใต้กระบวนการพัฒนาและการเติบโตทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ การพัฒนาทรัพยากรบุคคลหรือคนในชุมชนเพื่อให้ทันกับการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมจึงเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการควบคู่กันไปด้วยเช่นกัน

5. การพัฒนาทางด้านสังคมที่หน่วยงานราชการต่างๆ ได้เข้าไปดำเนินการแก่กลุ่มชาวจีนอพยพอดีตทจข. จึงจำเป็นต้องพัฒนาไปพร้อมๆ กันทั้งทางด้านร่างกายและสติปัญญา กล่าวคือ ในด้านสุขภาพอนามัยที่ดีของผู้คนและด้านสติปัญญา คือ การให้การศึกษา การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความรู้เดิมภายใต้โครงการต่างๆ ทุกระดับทั้งในระบบ นอกระบบ เพื่อเป็นการให้ความรู้ ข้อมูลและแนวความคิดที่ทันสมัยทันเหตุการณ์ ตลอดจนการเพิ่มพูนความสามารถและการปรับตนเองเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เช่น ในด้านวิถีการดำเนินชีวิตและการทำงานที่สอดคล้องกับสภาพสังคม และสิ่งแวดล้อมรวมทั้งศักยภาพของผู้คนด้วย ซึ่งจากการศึกษาพบว่าเมื่อหน่วยงานราชการได้จัดโครงการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ชาวจีนอพยพอดีตทจข. นั้น ผลปรากฏว่าชาวจีนอพยพอดีตทจข. ยังขาดความรู้ ความชำนาญในด้านวิชาการแผนใหม่ที่จะนำไปประกอบอาชีพ เช่น ขาดความรู้และทักษะในเรื่องการป้องกันและปราบศัตรูพืชตามแบบแผนใหม่ แต่จากการสัมภาษณ์พบว่าชาวจีนอพยพอดีตทจข. มีความต้องการให้หน่วยงานต่างๆ จัดการจัดฝึกอบรมในด้านการพัฒนาอาชีพทั้งภายในและนอกภาคเกษตร โดยให้ข้อเสนอแนะว่าในการจัดฝึกอบรมควรเน้นในเรื่องที่ชุมชนมีความสนใจและมีความต้องการเป็นพิเศษด้วย (สัมภาษณ์ชาวจีนอพยพอดีตทจข. บ้านสันติวนา อ.ไชยปราการ จ.เชียงใหม่ เมื่อเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2543) โดยไม่ใช่เป็นการจัดโครงการที่กำหนดตามความคิดเห็นของหน่วยงานราชการนั้นๆ แต่เพียงฝ่ายเดียวควรมีการสอบถามความต้องการจากชาวบ้านด้วย

นอกจากนั้น ยังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากชาวบ้านด้วยว่า ถ้าจะให้บังเกิดผลในการฝึกอบรมอย่างมีประสิทธิภาพควรมีการใช้ล่ามแปลภาษา เนื่องจากยังมีชาวจีนอพยพอดีตทจข. จำนวนหนึ่งที่

ไม่สามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างเข้าใจ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในด้านการสื่อความหมายที่ถูกต้องในการถ่ายทอดความรู้จะได้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง หรืออาจจะใช้วิธีเปิดการฝึกอบรมแก่เยาวชนรุ่นใหม่ที่มีประสบการณ์ในด้านการเรียนการสอนตามการศึกษาแผนใหม่ โดยเฉพาะกรณีประสบการณ์ในการได้รับการศึกษาและรู้หนังสือไทยเป็นอย่างดีเพื่อนำเอาความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปเผยแพร่แก่ชาวบ้านต่อไปได้ ส่วนในด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ที่รับผิดชอบในพื้นที่นั้น ผลจากการศึกษาพบว่าชาวบ้านต้องการให้เจ้าหน้าที่เข้าไปเยี่ยมเยียนอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้กิจกรรมที่ได้มีการดำเนินการไว้แล้วได้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพัฒนาในด้านความเป็นอยู่และการพัฒนาเพื่อยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมให้มีชีวิตที่ดีขึ้น ในขณะที่เดียวกันจากการศึกษายังพบว่าชาวบ้านยังให้ความสำคัญและมีความรู้สึกไม่มั่นใจเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลในเรื่องการขอสัญชาติ ซึ่งยังคงมีชาวจีนอพยพหรือการพิจารณาในเรื่องนี้อยู่อีกเป็นจำนวนหนึ่ง โดยต้องการสถานภาพความเป็นประชากรไทยอย่างสมบูรณ์เพื่อสิทธิประโยชน์แก่ตนเองและครอบครัว โดยเฉพาะในเรื่องของการประกอบอาชีพและการมั่นใจในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมไทย จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลต้องการขอร้องให้ทางราชการที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ได้ดำเนินการพิจารณาในเรื่องนี้ต่อไปอย่างเร่งด่วนด้วย

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายและการปฏิบัติ จากการศึกษาและวิจัยในเรื่องนี้ นอกจากจะได้ข้อสรุปในประเด็นต่างๆ ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ยังทำให้ทราบและเข้าใจผลจากการดำเนินนโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนอพยพอดีตทหข. ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ผลจากการดำเนินงานของหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบเป็นหลักคือ กระทรวงกลาโหม โดยหน่วยงานกองทัพภาคที่ 3 กองบัญชาการทหารสูงสุด ที่รับผิดชอบในการควบคุมดูแล และดำเนินการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมาโดยตลอด ตั้งแต่ระยะแรกเริ่มคือเมื่อ พ.ศ.2504 เป็นต้นมา ตามที่ทางฝ่ายทหารได้ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาอาชีพ และสังคมควบคู่กับการดูแลด้านการปกครองจนกระทั่งมาถึงช่วงปลาย พ.ศ.2529 ที่ทางหน่วยงานฝ่ายทหารได้อ่อนความรับผิดชอบด้านการปกครองให้แก่กระทรวงมหาดไทยตามนโยบายของรัฐบาล โดยที่ในทางการปฏิบัติแล้วทางฝ่ายทหารก็ยังไม่ได้ออนตัวออกไปทั้งหมดเพราะยังคงให้ความร่วมมือและให้คำปรึกษากับหน่วยงานฝ่ายมหาดไทยที่เข้ามารับช่วงต่อ ทั้งนี้เนื่องจากภารกิจหลักของฝ่ายทหารส่วนหนึ่งนั้นต้องอยู่ประจำในเขตพื้นที่อยู่อาศัยของประชากรชาวจีนอพยพอยู่แล้ว กล่าวคือ พื้นที่บริเวณเขตชายแดนที่หน่วยงานฝ่ายทหารต้องเข้าไปดูแลรับผิดชอบคามหน้าที่ในด้านการรักษาความมั่นคงปลอดภัยในเรื่องของเขตแดนอยู่ อันเป็นหน้าที่หลักอยู่แล้ว อีกทั้งพื้นที่ดังกล่าวยังอยู่ในบริเวณพื้นที่ที่มีประชากรบนพื้นที่สูงอื่นๆ โดยเฉพาะชาวเขาเผ่าต่างๆ อาศัยอยู่ด้วยซึ่งอาจจะมีการดำเนินงานของโครงการต่างๆ ที่เข้ามาพัฒนาและส่งเสริมในด้านความเป็นอยู่ของกลุ่มชนเหล่านี้ โดยเฉพาะโครงการพัฒนาด้านอาชีพ และความเป็นอยู่ที่เข้ามาดำเนินการเพื่อวัตถุประสงค์ในด้านความมั่นคงและการส่งเสริมอาชีพแก่ประชากรบนพื้นที่สูง เพื่อละเว้นการประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมายดังเช่น

หน่วยงานด้านการเกษตรของมูลนิธิโครงการหลวงที่ดำเนินการมาโดยตลอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และในปัจจุบันหน่วยงานฝ่ายทหารภายใต้ความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 3 โดยหน้าที่การปฏิบัติและความรับผิดชอบของ กองกำลังผาเมืองในปัจจุบัน (กองกำลังผาเมือง กองทัพภาคที่ 3 ได้เข้ามารับผิดชอบและดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ.2542 จนถึงปัจจุบัน) โดยเป็นหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบต่อดำเนินการพัฒนาภายใต้ศูนย์อำนวยการประสานงาน โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่ตามแนวชายแดน ตามแนวทางพระราชทาน (โดยมีชื่อย่อคือ สอป. โครงการ พมพ. ตามแนวทางพระราชทาน กกล.ผาเมือง) ซึ่งเป็นสายงานเดียวกับกองกำลังรักษาความมั่นคงปลอดภัยตามแนวชายแดนหรือที่เรียกตามชื่อย่อว่า กอธรมน.

2. การพัฒนาที่เกิดขึ้นแก่ชาวจีนอพยพหอดิดทงจ. ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ความรับผิดชอบในส่วนของหน่วยงานที่รับผิดชอบ และในบางครั้งจะเห็นว่า การดำเนินงานมีความซ้ำซ้อนกันเกิดขึ้น อันเนื่องมาจากกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาเป็นกลุ่มที่อยู่อาศัยในบริเวณพื้นที่เดียวกัน กล่าวคือ ประชากรบนพื้นที่สูง ดังความหมายของคำจำกัดความที่ให้ไว้ในในตอนต้น

จากการวิจัยในเรื่องนี้ผู้วิจัยจึงใคร่ให้ข้อเสนอแนะว่า หน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่างๆ ที่เข้าไปดำเนินการพัฒนาในพื้นที่จึงควรมีการประสานนโยบายและการปฏิบัติร่วมกันเพื่อกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการประสานงานจะได้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายในการพัฒนาร่วมกัน โดยพยายามลดลักษณะการแข่งขันกันทำอันจะก่อให้เกิดลักษณะการทำงานที่ซ้ำซ้อนและไม่เกิดผลดีต่อกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง ในขณะเดียวกันเมื่อเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการต่างๆ และหน่วยงานเอกชนอื่นๆ ที่เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่เดียวกันสามารถแสวงหาแนวทางในการร่วมมือกันเพื่อให้เกิดการดำเนินงานร่วมกันให้ได้ก็จะสามารถนำเอาปัญหาที่แต่ละฝ่ายประสบอยู่นำมาเสนอร่วมกันเพื่อให้เกิดลักษณะการร่วมกันรับรู้ อันจะนำไปสู่แนวทางในการร่วมมือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ชัดเจนและตรงเป้าหมายในการพัฒนาต่อไป

3. ลักษณะการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ จากการศึกษารายงานในพื้นที่ทำให้ทราบข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร คือ เจ้าหน้าที่จากกองกำลังนเรศวร และกองกำลังผาเมือง กองทัพภาคที่ 3 พบว่าการเข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ที่ชาวจีนอพยพหอดิดทงจ. อาศัยอยู่ในปัจจุบันนั้นมีขอบเขตความรับผิดชอบหลัก คือ การรักษาความมั่นคงปลอดภัยตามแนวชายแดนไทย-พม่า โดยกองกำลังผาเมืองมีขอบเขตความรับผิดชอบอยู่ในเขตพื้นที่ 6 จังหวัด (อันประกอบด้วย จังหวัดต่างๆ คือ น่าน เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา อุตรดิตถ์ และพิษณุโลก) ส่วนกองกำลังนเรศวร

สิ่งที่พบจากการศึกษาในด้านการประสานนโยบายและการปฏิบัติงานระหว่างกระทรวงกลาโหม กับกระทรวงมหาดไทยก็คือ การที่ฝ่ายทหารอาจเป็นฝ่ายที่ให้ข้อมูลเบาแสในบางส่วนของข้อมูลด้านความมั่นคงปลอดภัยของประเทศให้แก่ฝ่ายมหาดไทย เพื่อประสานความร่วมมือต่อกัน ซึ่งเป็นลักษณะการประสานความช่วยเหลือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ของทางราชการที่ควรจะเป็น ในฐานะของผู้ที่ต้องรับผิดชอบตามที่ในพื้นที่เดียวกัน

4. ลักษณะการสนองตอบนโยบายและการปฏิบัติงานจากชาวจีนอพยพอดีตทงข. ในส่วนของชาวจีนอพยพอดีตทงข. ในฐานะผู้ที่ต้องรับนโยบายและสนองตอบในด้านการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าจะมีการพยายามให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเดิมๆ ของชาวจีนอพยพอดีตทงข. ที่มีต่อภาครัฐที่มักเห็นว่าการเข้ามาดำเนินงานโดยหน่วยงานต่างๆ ของรัฐบาลมีลักษณะเป็นการควบคุมและสั่งการเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในเรื่องนี้น่าจะได้มีการพิจารณาและปรับแนวทางในเรื่องนี้ในทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติของชาวจีนอพยพอดีตทงข. ในลักษณะดังกล่าวเสียใหม่ โดยการสร้างความเข้าใจร่วมกันให้มีความชัดเจนเพื่อให้เห็นว่าลักษณะการดำเนินงานดังกล่าวเป็นเรื่องของการขอความร่วมมืออันจะก่อให้เกิดผลดีต่อส่วนรวม

นอกจากนั้น ทุกฝ่ายควรต้องมีการรับรู้ถึงความจำเป็นและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการกำหนดนโยบายที่ทางรัฐต้องปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเข้าใจด้วยเหตุผลมากกว่าที่จะเป็นในลักษณะของการต้องยอมรับและปฏิบัติตามเท่านั้น โดยผลที่ตามมาอาจจะเป็นในลักษณะของการพบกันครึ่งทางระหว่างรัฐกับชาวจีนอพยพอดีตทงข. ทั้งนี้ด้วยปัจจัยต่างๆ และด้วยกาลเวลาที่ผ่านมามีผลให้ปัจจัยต่างๆ ที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นตัวกำหนดให้ต้องปฏิบัติในช่วงเวลาหนึ่งก็อาจเปลี่ยนแปลงในอีกช่วงเวลาหนึ่งได้เช่นกัน ดังนั้นวิธีการปฏิบัติที่เปลี่ยนมาเป็นวิธีการส่งเสริมเพื่อให้ชาวจีนอพยพอดีตทงข. เกิดจิตสำนึกใหม่ในการมีส่วนร่วมต่อการดำเนินนโยบายการพัฒนาต่างๆ ที่ภาครัฐได้นำเข้ามาสู่ชุมชน ผลที่ได้รับจึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมด้วย กล่าวคือ ชาวจีนอพยพอดีตทงข. จะเกิดการตระหนักถึงผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อส่วนรวมแล้วมีการตอบสนองต่อนโยบายและการดำเนินงานของรัฐดีขึ้น เพราะฉะนั้นการดำเนินโครงการการพัฒนาต่างๆ จึงไม่ควรกำหนดจากหน่วยงานราชการ แต่เพียงฝ่ายเดียวควรเปลี่ยนมาเป็นการให้โอกาสแก่กลุ่มชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการวางแผนเพื่อการพัฒนาชุมชนด้วย ซึ่งในปัจจุบันวิธีการดังกล่าวได้เป็นที่ยอมรับจากรัฐบาลมากขึ้นกว่าเดิม ดังจะเห็นได้จากกรณีที่หน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาทำงานในด้านการพัฒนาชุมชนได้นำวิธีการปฏิบัติในลักษณะการประสานความร่วมมือเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ในลักษณะการดำเนินการดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้จากการจัดตั้งผู้แทนกลุ่มการพัฒนาของชุมชนขึ้นมาเพื่อประสานกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐ โดยผู้แทนกลุ่มจะต้องเป็นผู้ที่ชาวบ้านยอมรับอย่างแท้จริงเพื่อสามารถทำหน้าที่เป็นตัวแทนของกลุ่มชาวบ้านในการประสานงาน

กับหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาพัฒนาเพื่อให้เกิดการยอมรับในนโยบายและการปฏิบัติอันจะนำมาสู่ความร่วมมือในการพัฒนาในที่สุด

จากลักษณะดังกล่าวได้ปรากฏการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ กล่าวคือ โครงการพัฒนาอาชีพและสังคมในด้านการพัฒนาอาชีพการปลูกชา และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ที่หมู่บ้านรักไทย (บ้านแม่ฮ่อม) ต.หมอกจำแป๋ อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน เป็นต้น ซึ่งจากลักษณะดังกล่าวได้เริ่มมีการส่งเสริมให้เกิดขึ้นในเขตพื้นที่อื่นๆ ของชาวจีนอพยพด้วยทั้งในเขตพื้นที่หมู่บ้านต่างๆ ของชาวจีนอพยพในเขต จ.เชียงใหม่ และ จ.เชียงราย

5. ลักษณะความไม่สมดุลระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมกับการปรับตัวของประชากรในพื้นที่ ในเขตพื้นที่ชาวจีนอพยพทั้งเขตจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย อาจจะมีอุปสรรคอยู่บ้างอันเนื่องมาจากลักษณะการเป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวและการเติบโตทางเศรษฐกิจในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมาและได้มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว โดยพบว่าการพัฒนาดังกล่าวไม่ได้มีการเตรียมการวางแผนและการรองรับถึงผลในด้านต่างๆ ที่จะเกิดและคิดคามาในอนาคตไว้ ดังจะเห็นได้จากการเติบโตและการขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยเฉพาะในพื้นที่หมู่บ้านคอยแม่สะลอง อ.แม่จัน จ. เชียงราย เป็นต้น

จากการเติบโตและการขยายตัวอย่างรวดเร็วที่บ้านสันติคีรีหรือคอยแม่สะลองดังกล่าว ในฐานะของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเชียงราย เช่นเดียวกับแหล่งท่องเที่ยวแห่งอื่นๆ ในประเทศไทยที่ไม่ได้มีการคำนึงถึงผลที่จะตามมาทางสังคม จึงกลายเป็นปัญหาที่หน่วยงานต่างๆ ที่รับผิดชอบต้องพิจารณาและเตรียมการแก้ไขทั้งระยะสั้นและระยะยาว เช่น ในด้านระบบนิเวศการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยขาดความเข้าใจในเชิงอนุรักษ์ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรป่าไม้ และน้ำ ระบบการกำจัดของเสีย ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อประชากรในพื้นที่รวมทั้งในปัจจุบันและอนาคต นอกจากนี้การเกิดช่องว่างทางด้านเศรษฐกิจระหว่างคนรวยกับคนจนจากปัจจัยการขยายตัวในด้านการลงทุนทำให้เกิดการเติบโตทางธุรกิจต่างๆ อย่างรวดเร็ว อันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านการดำรงชีพและวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม อีกทั้งการมีส่วนร่วมทำให้โครงสร้างทางสังคมเดิมถูกทำลายลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในที่สุดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อค่านิยมทางสังคมและวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

จากสภาวะการณ์ดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดลักษณะการไม่สมดุลระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมกับการปรับตัวของประชากรในพื้นที่ ซึ่งผลเสียที่ตามมาก็คือการเกิดปัญหาสังคมตามมาในที่สุด เช่น ปัญหาอาชญากรรมในรูปแบบต่างๆ และปัญหาการประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมายในลักษณะต่างๆ ซึ่งปัญหาดังกล่าวถือเป็นความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต้องเตรียมการในการแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้ต่อไป โดยเฉพาะปัญหาต่อเนื่องที่ตามมาก็คือปัญหาการอพยพโยกย้ายที่อยู่ ซึ่งเป็นปัญหาทางสังคมที่ต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษในสถานการณ์ปัจจุบัน

จากการศึกษาในเรื่องนี้ ถึงแม้จะพบว่าได้มีหน่วยงานราชการที่เข้ามารับผิดชอบจะได้มีการควบคุมในเรื่องนี้ในระดับหนึ่งแล้วก็ตาม กล่าวคือ ในกรณีผู้อพยพที่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน ได้มีการออกบัตรแทนชั่วคราวให้เป็นคร่าวๆ ไป เมื่อมีการเดินทางออกนอกพื้นที่ที่อยู่อาศัย (ดังปรากฏรายละเอียดในเรื่องนี้ในบทข้างต้น) โดยหน่วยงานของรัฐที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในเรื่องนี้ ในการศึกษายังพบว่ามักมีการสับเปลี่ยนความรับผิดชอบกันอยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะจากหน่วยงานต่างๆ ที่ขึ้นต่อกระทรวงมหาดไทยนับตั้งแต่ พ.ศ.2529 เป็นต้นมา โดยเฉพาะเมื่อหน่วยงานฝ่ายกลาโหมได้โอนความรับผิดชอบมายังฝ่ายมหาดไทยแล้ว ได้มีการดำเนินการและจัดความรับผิดชอบให้หน่วยงานในจังหวัดนั้นๆ ที่มีชาวจีนอพยพอาศัยอยู่รับผิดชอบตามความเหมาะสม จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนความรับผิดชอบจากฝ่ายปกครองของจังหวัดเปลี่ยนมาเป็นหน่วยงานกองส่งเสริมการค้า ข้าราชการแรงงานและสวัสดิการสังคม จนในครั้งหลังสุดคือเมื่อ พ.ศ.2543 ได้โยกย้ายกลับมาอยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายปกครองของจังหวัดนั้นๆ อีก

นอกจากนั้นยังพบว่าขั้นตอนในการตรวจสอบผู้อพยพภายหลังเมื่อมีการออกใบอนุญาตการเดินทางชั่วคราวไปแล้ว ยังมีแนวโน้มที่อาจมีปัญหาตามมาได้ในแง่ของการดำเนินการในการพิจารณาอนุมัติในกรณีนี้ที่อาจจะไม่มีความรัดกุมพอ โดยเฉพาะในลักษณะของการติดตามเมื่อผู้ได้รับอนุญาตให้มีการเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางแล้ว ดังปรากฏให้เห็นจากเมื่อเกิดคดีความผิดต่างๆ แล้วถึงพบว่าเป็นผู้อพยพที่เดินทางออกนอกพื้นที่โดยไม่ได้รับอนุญาตและไม่มีการปฏิบัติตามระเบียบ (ระเบียบและการปฏิบัติในเรื่องการเดินทางออกนอกเขตพื้นที่ของบุคคลบนพื้นที่สูงจากหนังสือทางราชการที่แสดงไว้ในภาคผนวก)

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้รัฐบาลตลอดจนหน่วยงานราชการต่างๆ ที่รับนโยบายจากรัฐบาลมาปฏิบัติได้ทราบข้อเสนอแนะในการดำเนินนโยบายเพื่อเป็นข้อคิดและแนวทางในการปรับปรุงนโยบายในการดำเนินการปฏิบัติงานให้แก่หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยข้อเสนอแนะอาจสรุปเป็นข้อๆ ได้ดังนี้ คือ

1. ผลการวิจัยแสดงว่า ประชากรชาวจีนอพยพอดีตทอช. ที่อาศัยอยู่ในสังคมไทยต้องอยู่ภายใต้ต้นนโยบายและการดำเนินนโยบายของรัฐทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในส่วนของนโยบายที่มีต่อประชากรชาวจีนอพยพอดีตทอช. และประชากรบนพื้นที่สูงซึ่งครอบคลุมมาถึงด้วย
2. ผลการวิจัยแสดงว่า ประชากรชาวจีนอพยพอดีตทอช. ได้รับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ มีการส่งเสริมในด้านการประกอบอาชีพ เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น อีกทั้งยังมีลักษณะเป็นการพัฒนาที่ประสานผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างเป้าหมายแห่งนโยบายการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในแต่ละช่วงเวลา โดยการพัฒนาที่มีต่อกลุ่มชาวจีนอพยพ และการ

ถือครองพื้นที่ทำกิน ก็เป็นไปตามที่ภาครัฐเป็นผู้กำหนดภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสมโดยไม่กระทบต่อประชากรในเขตพื้นที่ราบ

3. ผลการวิจัย แสดงว่าชาวจีนอพยพอดีตทอช. มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม จากสภาพสังคมที่มีลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะแบบเดิมของชาวจีนซึ่งมีวิถีชีวิตทางด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ภายใต้นโยบายและการดำเนินนโยบายของรัฐบาลไทย ที่มุ่งหวังให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมในหมู่ชาวจีนอพยพอดีตทอช. ที่ต้องเปลี่ยนสถานภาพมาเป็นพลเมืองไทยในที่สุด ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่ชาวจีนอพยพอดีตทอช. ต้องปรับเปลี่ยนลักษณะทางสังคม แบบเดิมของตนเพื่อให้เข้ากับสังคมไทย เช่น ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม กฎหมายการบริหารการปกครอง โดยเฉพาะในด้านการศึกษา การใช้ภาษา ซึ่งผลจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านสถานภาพและบทบาทของชาวจีนอพยพอดีตทอช. โดยเฉพาะการได้รับสิทธิความเป็นพลเมืองไทยตามกฎหมาย

4. ผลการวิจัยแสดงว่า ชาวจีนอพยพอดีตทอช. รุ่นต่อๆ ไปจะต้องมีสถานภาพเป็นพลเมืองไทยโดยสมบูรณ์ในที่สุด ดังนั้นรัฐบาลควรเคารพในสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการอยู่อาศัยบนผืนแผ่นดินไทยภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสมและไม่กระทบต่อสังคมส่วนรวม เพื่อสร้างจิตสำนึกทางด้านจิตใจของความเป็นคนไทยในการร่วมมือกันในการพัฒนาประเทศชาติโดยไม่เป็นส่วนหนึ่งของสาเหตุในการสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นแก่สังคม การได้รับการเคารพและยอมรับในสิทธิของความเป็นพลเมืองไทยย่อมเป็นการสนับสนุนให้ประชากรชาวจีนอพยพอดีตทอช. เกิดความมั่นใจในสถานภาพ อันรวมไปถึงสิทธิพื้นฐานที่ตนได้รับ ซึ่งจะมีผลต่อการสร้างจิตสำนึกในหน้าที่ของการเป็นพลเมืองไทยที่จะต้องเคารพกฎหมายตลอดจนระเบียบกฎเกณฑ์ของบ้านเมืองอย่างเคร่งครัดด้วย

5. การดำเนินนโยบายของรัฐบาล และการดำเนินการปฏิบัติโดยหน่วยงานต่างๆ ของราชการในอันที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชาวจีนอพยพอดีตทอช. นั้นควรให้ตัวแทนชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมและให้สอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงศักยภาพของชุมชนเป็นองค์ประกอบด้วยเพื่อให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นและได้รับร่วมกัน นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันอย่างแบ่งปัน และการร่วมมือไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติของส่วนรวม

ข้อเสนอแนะในโครงการวิจัย

ข้อเสนอแนะในโครงการวิจัยสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ในด้านวัตถุประสงค์ของการวิจัย ต้องการให้นโยบายและการดำเนินนโยบายของรัฐบาล โดยหน่วยงานราชการต่างๆ และหน่วยงานเอกชนที่มีต่อชาวจีนอพยพอดีตทอช. สามารถพัฒนาความเป็นอยู่ในด้านเศรษฐกิจ การดำรงชีพ การประกอบอาชีพที่สุจริตที่สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้โดยไม่เป็นปัญหาของสังคม โดยเฉพาะการละเว้นในการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมายต่างๆ เช่น การค้ายาเสพติดที่เป็นภัยแก่สังคมอย่างร้ายแรงในปัจจุบัน

นอกจากนั้น ภายใต้การดำเนินนโยบายของรัฐบาลดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงลักษณะวัฒนธรรมและประเพณีเดิมในบางส่วนของชาวจีนอพยพอดีตทอช. เช่น ทางด้านภาษา ความคิด ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนการก่อให้เกิดลักษณะการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมระหว่างไทยกับจีน เพื่อวัตถุประสงค์ในการปรับความเข้าใจและการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ของรัฐบาลที่เข้ามาดำเนินนโยบายต่อชุมชนชาวจีนอพยพอดีตทอช.

2. ลักษณะการดำเนินนโยบายของรัฐบาล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในกลุ่มชนชาวจีนอพยพอดีตทอช. คือ การเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชากรชาวจีนอพยพในชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เข้าไปดำเนินการปฏิบัติงานในพื้นที่ ในด้านการกำหนดแนวทาง วิธีการวางแผนการพัฒนาอย่างสมดุลและเป็นธรรมอย่างแท้จริง ซึ่งการวางแผนเพื่อการพัฒนาในส่วนหนึ่งอาจเป็นเรื่องเกี่ยวกับการสร้างความเชี่ยวชาญและเทคนิคทางวิชาการซึ่งโดยพื้นฐานแล้วเป็นปัญหาซึ่งขึ้นอยู่กับกรอบและโครงสร้างสังคม การเมือง ว่าจะเอื้ออำนวยและส่งเสริมต่อเป้าหมายในการพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างไรบ้าง ทั้งนี้เป็นที่ทราบกันดีว่า ความไม่สมดุลในนโยบายทางการเมืองของรัฐบาลอาจเป็นตัวกำหนดความไม่สมดุลในแนวทางและการวางแผนการพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ อันจะนำไปสู่การเกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมโดยเฉพาะปัญหาความยากจนและปัญหาทางสังคมต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นได้เช่นกัน

3. พัฒนาการทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนอาจจะจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนในด้านปัจจัยพื้นฐานในด้านการลงทุนควบคู่ไปพร้อมๆ กับการพัฒนาระบบความคิด เนื่องจากในสภาพสังคมปัจจุบันที่ความเจริญทางด้านวัตถุ ได้แพร่กระจายเข้าไปในเขตชนบททุกหนแห่ง ชาวบ้านมีความจำเป็นต้องใช้เงินเพื่อตอบสนองความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เข้าไปยังชุมชนเช่น ด้านการศึกษา ด้านการรักษาพยาบาล ด้านการอุปโภคและบริโภคโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวันภายในครอบครัวและสังคม นอกเหนือจากการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในชีวิตประจำวัน

จากความจำเป็นดังกล่าวได้กลายมาเป็นความต้องการที่ทำให้ชาวบ้านเปลี่ยนแปลงค่านิยมเดิม กล่าวคือ ความต้องการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อเงินมีมากขึ้น ดังนั้นในการพัฒนาดังกล่าวจึงเป็นความจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องดำเนินการปรับนโยบายเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนไปพร้อมๆ กันด้วย ดังเช่น การสนับสนุนและช่วยเหลือให้ชาวบ้านสามารถเพิ่มปัจจัยพื้นฐานที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดการผลิตเพื่อบริโภค และสามารถใช้ได้เองภายในชุมชน

นอกจากนั้น ในการสนับสนุนและส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ ดังจะเห็นได้จากการทำฟาร์มเลี้ยงไก่ดำที่หมู่บ้านชาวจีนอพยพอดีตทงซ. ซึ่งเป็นที่นิยมบริโภคกันเองในหมู่บ้านจีนทั่วไปอยู่แล้ว นอกจากนี้จะเป็นการเลี้ยงเพื่อการบริโภคเองในครอบครัวแล้วยังเป็นการเลี้ยงเพื่อจำหน่ายทั้งภายในชุมชนและนอกชุมชนเพื่อเป็นรายได้เสริมจากภาคเกษตรกรรมด้วย และยังมีการพัฒนาในด้านหัตถกรรมต่างๆ เป็นต้น ซึ่งการสนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งและให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ดังกล่าวนี้นั้น ชุมชนต้องมีการปรับตัวด้วยโดยการปรับตัวดังกล่าวต้องเป็นไปอย่างเหมาะสมและมีความสอดคล้องกับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเดิมของชาวบ้านด้วยเพื่อให้ชาวบ้านมองเห็นคุณค่าของตนและเกิดความภาคภูมิใจนอกเหนือจากประโยชน์ในด้านรายได้แต่เพียงอย่างเดียว

ดังนั้น นโยบายของรัฐที่มีต่อชาวจีนอพยพอดีตทงซ. นอกจากจะมีผลต่อพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงสังคมแล้ว จึงควรจะมีลักษณะการสนับสนุน ส่งเสริมให้ชาวบ้านสามารถสร้างปัจจัยพื้นฐานในการผลิตเพื่อยังชีพที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมการผลิตตามแบบเดิมของหมู่บ้านด้วย

โจทย์วิจัยต่อเนื่อง

ปัญหา หรือ โจทย์สำหรับการวิจัยต่อเนื่อง จากการวิจัยจากข้อมูลโดยเฉพาะการวิจัยภาคสนาม ทำให้ทราบข้อเสนอแนะของชาวบ้าน ดังนี้ คือ

1. ด้านการเกษตร อาชีพเกษตรกร เป็นอาชีพหลักของชาวบ้าน นอกเหนือจากการเพาะปลูกเพื่อยังชีพในครอบครัวแล้ว ชาวบ้านยังมีการปลูกพืชไร่เพื่อจำหน่ายด้วย เช่น ฝรั่ง ฝรั่ง เสือ ข้าวโพด เป็นต้น ด้วยความคมนาคมที่ห่างไกลจากชุมชนเมืองทำให้มีความลำบากในด้านการขนส่งผลผลิตออกไปสู่ตลาดในตัวเมือง ผลผลิตจากชาวบ้านจึงมักถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อผลผลิตถึงที่ นอกจากนั้นการทำสวนผลไม้เมืองหนาวไม่ว่าจะเป็น ลิ้นจี่ บ๊วย ท้อ พลับ ก็ต้องเผชิญกับอุปสรรคในด้านต้นทุนที่สูงในเรื่องของปุ๋ยเคมี และยาปราบศัตรูพืช นอกจากนั้นยังมีปัญหาในเรื่องน้ำบริสุทธิ์สำหรับการบริโภคตามมาด้วย ตลอดจนปัญหาความไม่พอเพียงของพื้นที่ดินสำหรับทำกินตามที่ทางราชการได้จัดสรรให้แต่เดิมนั้น ไม่พอเพียง

2. ด้านเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เข้าไปส่งเสริมและให้ความรู้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งหมายถึงการจัดโครงการอบรมระยะสั้น เพื่อให้ความรู้ด้านการประกอบอาชีพนั้น ชาวบ้านต้องการให้มีการจัด

อบรมเป็นจำนวนบ่อยครั้ง และต้องการให้เจ้าหน้าที่มาเยี่ยมชมหมู่บ้านบ่อยครั้งเช่นกัน

3. ปัญหาด้านสถานภาพทางสังคม ชาวบ้านต้องการมีสถานภาพทางสังคม กล่าวคือ ต้องการได้รับสิทธิของการเป็นพลเมืองไทยโดยสมบูรณ์ ซึ่งถึงแม้ว่าจะมีการให้สิทธิดังกล่าวไปเป็นจำนวนหนึ่งแล้วก็ตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ก็ตาม แต่ก็ยังมีจำนวนชาวจีนอพยพบางส่วนที่ยังไม่ได้รับสิทธิดังกล่าวและกำลังรอคอยการพิจารณาอยู่ ซึ่งทำให้เป็นปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพของบุคคลเหล่านี้ โดยเฉพาะข้อจำกัดในเรื่องการเดินทางออกนอกพื้นที่ดังกล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีส่วนต่อการเกิดปัญหาทางสังคมต่างๆ ตามมาได้

4. การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมระหว่างชาวจีนอพยพอดีตทอช. กับชาวไทยในปัจจุบัน ชาวจีนอพยพได้มีการยอมรับในวัฒนธรรมหลายๆ ด้านของไทย ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากนโยบายของรัฐบาล แต่ในความเป็นจริงแล้วชาวจีนอพยพก็ยังมีการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมแบบเดิมของตนอยู่ ทั้งนี้เป็นเพราะลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้านที่อยู่โดดเดี่ยวแยกตัวออกไปจากหมู่บ้านชาวไทยพื้นราบ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวอาจจะมีผลต่อการขาดความสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างกันในระหว่างชาวจีนอพยพกับชาวไทยที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน

5. การลดบทบาทของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนลง ในการนำนโยบายภาครัฐมาปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาหมู่บ้านนั้นจะต้องมีลักษณะเป็นการเน้นในการมีส่วนร่วมระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานต่างๆ ให้มากขึ้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางความคิดใหม่โดยให้เกิดขึ้นจากชาวบ้านเอง อันจะนำมาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะดังกล่าวข้างต้น คือ โจทย์วิจัยต่อเนื่องซึ่งควรดำเนินการต่อไปเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนพร้อมๆ กับการพัฒนาศักยภาพของชาวจีนอพยพอดีตทอช. เพื่อการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนอพยพให้ดีขึ้น อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้จะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาขั้นแก่สังคมตามมาในอนาคต

ประเด็นดังกล่าวคือ ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประเด็นคำถามไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่สร้างปัญหาและความเสื่อมให้เกิดแก่สังคมต่อไป

สุดท้ายสิ่งหนึ่งที่ผู้วิจัยได้พบในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินนโยบายเพื่อการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อชาวจีนอพยพอดีตทอช. ในด้านสังคมและเศรษฐกิจที่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรนั้นเป็นผลมาจากรัฐบาลไม่ได้มีการกำหนดนโยบายโดยตรงต่อกลุ่มคนเหล่านี้ ดังจะเห็นได้จากนโยบายในการให้สัญชาติซึ่งจนถึงทุกวันนี้ก็ยังมีชาวจีนอพยพอดีตทอช. ที่ยังไม่มีสัญชาติ ทั้งนี้อาจจะวิเคราะห์ได้ว่าเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลพิจารณาเห็นความจำเป็นในการรัฐรอไว้ เพื่อเหตุผลในเรื่องความมั่นคงของชาติเป็นประการสำคัญ ดังนั้นการให้สัญชาติแก่ชาวจีนอพยพอดีตทอช. ในช่วงแรกจึงเป็นการให้แก่กลุ่มชาวจีนอพยพอดีตทอช. ในระดับผู้นำหรือระดับหัวหน้าเท่านั้นเพื่อเป็นการตอบแทนความดีความชอบดังกล่าวไว้ในตอนต้น